

УДК 378.147:37.011.3-051:17.022.1

АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОГО СТАТУСУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВНЗ

О. Г. Коркішко

У статті актуалізовано проблему професійного статусу педагога, взаємозв'язку його статусних позицій, педагогічної майстерності як значущої у процесі підготовки майбутнього викладача ВНЗ. Розкрито поняття «професійний статус» майбутнього викладача та проаналізовано його структурні компоненти («престиж», «авторитет», «репутація»). Визначено, що проблема професійного статусу майбутнього викладача на сьогодні набуває загальноосвітнього масштабу. Аналізуючи наявні наукові літературні джерела, було виявлено, що професійний статус майбутнього викладача – це набутий статус, що формується й підвищується в процесі всього життя педагога.

Ключові слова: майбутній викладач, структурні компоненти, професійний статус, репутація, авторитет, престиж.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Завдання вищої освіти в нашій країні багато в чому пов'язано з освоєнням у навчально-виховному процесі державних освітніх стандартів. В їх основі знаходиться не регламентація змісту освіти, а вимоги до компетенцій випускника, до його знань і вмінь. Причому акцентовано на практиці застосування знань, виробленні операційної та технологічної складових, а не лише на безпосередньо знання, бо зміни, які відбуваються в освіті, орієнтують на конкурентоспроможність і мобільність майбутніх спеціалістів, розвиток їхньої творчої ініціативи й самостійності.

Світові суспільні зміни сьогодення ставлять підвищені вимоги до педагога, рівня його знань, особистісних якостей і професійної підготовки. Однією з найбільш складних проблем сучасного етапу реформування освіти є підвищення якісного рівня освіченості майбутнього педагога. Говорячи про якість вищої освіти, необхідно

акцентувати увагу на проектуванні змісту навчального процесу, дидактиці вищої освіти XXI ст., нових, більш дієвих, педагогічних технологіях, розрахованих на підвищення ефективності освіти, активізацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, на все те, що сприятиме формуванню професійного й особистісного статусу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Питанням професійного статусу приділено увагу в наукових працях, які частково торкаються вивчення його окремих структурних компонентів: престижу (А.Кравченко, Є.Курасова, Л.Малиш, Л.Уорнер, Ф.Філіпов та ін.); авторитету (Ш.Амонашвілі, М.Кондратьєв, А.Макаренко, В.Писаренко, М.Станкін, В.Сухомлинський та ін.); репутації (С.Горін, І.Вороб'їова, Є.Іноземцева, К.Пекольдт, Т.Федорів та ін.); посадовому статусу (позиції) (Р.Мертон, Т.Парсонс, О.Столярчук та ін.); іміджу (Ф.Генов, Н.Гузій, І.Ісаченко, І.Ковальова, О.Ковальова, Г.Почепцов та ін.); винагородженню (С.Васильєва, О.Чернушкіна та ін.). Актуальними на сьогодні залишаються питання «професійного статусу майбутнього викладача».

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. За результатами спостережень, у країні викладач, працюючи в традиційній системі освіти, завжди був виконавцем готових програм і транслятором готових знань. Подаючи зразки готового досвіду, чим закриваючи канали творчо-пошукової активності молоді, викладач закриває і власну особистість від нового досвіду, від інших, а значить, і від себе самого, що зупиняє його саморозвиток, зростання професійної творчості й майстерності. Такий стан освіти також впливає на зниження статусу педагогічної професії.

У зв'язку з цим у процесі підготовки майбутніх викладачів у педагогічних навчальних закладах гостро постає проблема формування особистості педагога, готового прийняти виклик суспільства та зуміти підняти соціальний статус педагогічної професії. Отже, дослідження структурних компонентів професійного статусу допоможе підготувати майбутнього викладача ВНЗ до педагогічної діяльності й удосконалити вітчизняну науку і практику.

Мета статті – на основі аналізу літературних джерел розкрити зміст структурних компонентів («престиж», «авторитет», «репутація») професійного статусу майбутнього викладача ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Проблема професійного статусу педагога, взаємозв'язку його статусних позицій, педагогічної майстерності є значущою у процесі підготовки майбутнього викладача ВНЗ. Уся система діяльності викладача вишу формується з урахуванням безлічі показників, які в узагальненому вигляді відображають педагогічну майстерність фахівця й те положення, яке він займає в колективі співробітників та серед здобувачів вищої освіти. Часто педагог стикається із ситуаціями, коли необхідно об'єктивно оцінити свою працю та визначити власний професійний статус і шляхи його підвищення.

Цікавим є дослідження С.Васильєвої, яка виділила професійний статус учителя як положення, яке займає педагог у суспільстві (педагогічному колективі, системі освіти); він визначається результатом його професійно-педагогічної діяльності, що є зовнішнім виявом внутрішніх характеристик: професійного володіння педагогічними знаннями, уміннями, здібностями, педагогічною технікою, які формують авторитет, повагу, престиж учителя в соціумі, колективі, громаді, серед учнів та їхніх батьків тощо [1].

Так само В.Лебедева зазначила, що професійний статус учителя – це набутий статус; він формується та підвищується в процесі всього життя вчителя, що займається професійно-педагогічною діяльністю: у період професійного самовизначення до навчання у виші; у період професійної підготовки у ВНЗ; у процесі професійної педагогічної діяльності в результаті набуття практичного досвіду.

Зазначимо, що С.Васильєва, В.Лебедева розглядали професійний статус як: позицію у структурі зайнятості суспільства, що обумовлена поняттям престижу; посадової позиції; винагородження (присвоєння почесних звань та винагород); авторитету; репутації; іміджу [1; 6].

Ці поняття: «престиж», «авторитет», «репутація», «посадовий статус (позиція)», «імідж», «винагородження», а також «вихованість» та «освіта» – є невід'ємними складовими професійного статусу майбутнього викладача, тому потребують докладного аналізу. Розглянемо структурні компоненти професійного статусу – «престиж», «авторитет», «репутація».

Зазначимо, що кожен статус може порівнюватися за тією чи тією ознакою, залежно від вимог суспільства, набуваючи престиж. Престиж – це повага, якою в громадській думці користується та чи та професія, посада, рід занять [5].

На думку Ф.Філіпова, престиж – насамперед авторитет, вплив, повага. Він визначає його як відображення в суспільній свідомості реального стану в системі суспільних відносин окремої людини, соціальної, професійної групи, трудового колективу тощо, що характеризує той вплив, повагу, яким вони користуються в суспільстві. У більш вузькому смислі престиж означає те місце, яке з позиції суспільної думки займає той чи той статус [7].

Цікавим є поняття «професійний престиж», яке одним із перших використав Л.Уорнер і визначив його як систему цінностей у суспільстві та який сприймається у світлі функціональної важливості різних професій.

Вочевидь, на престижність педагогічної професії будуть впливати такі чинники: соціально-економічна та політична ситуації в країні та превалюючі цінності цього суспільства; вікові характеристики, соціальний статус, рівень освіти, інтереси й особисті таланти педагога; соціальне оточення, стиль життя та стереотипи; рівень прибутків тощо.

Отже, «престиж» є важливою та не від'ємною частиною професійного статусу майбутнього викладача, бо він є показником статусу, і залежно від нього будуються певні взаємини із соціумом.

Наступним структурним компонентом професійного статусу майбутнього педагога є авторитет (лат. – влада, вплив) – це визнання права викладача приймати відповідальні рішення, які заслуговують повної довіри. Авторитетним є той викладач, який глибоко знає свій предмет і майстерно його викладає, любить молодь, відчуває її наміри й прагнення, доброзичливо відгукується на них [3].

Проаналізувавши дослідження науковців Ш.Амонашвілі, І.Андріаді, А.Макаренка, В.Писаренка, Д.Самуйленкова, М.Станкіна, В.Сухомлинського, ми дійшли висновку, що складовими авторитету майбутнього викладача є авторитет ролі та авторитет особистості. Зазвичай авторитет особистості перевищує авторитет ролі. Добре, коли вони збігаються, тоді педагога характеризують як відповідальну особистість, що добре знає коло своїх обов'язків і не зловживає своїми правами.

Авторитет особистості викладача формується на основі симпатії та поваги до нього здобувачів вищої освіти й колег і є результатом розвитку: предметних педагогічних знань, умінь, навичок (знання предмету); комунікативних педагогічних знань, умінь, навичок (знання здобувачів вищої освіти та колег); гностичних (знання себе та вміння корегувати власну поведінку).

Отже, авторитет виявляється та підтримується в показі поваги, урахуванні думки, у гарних результатах роботи, симпатії з боку здобувачів вищої освіти, колег, співробітників тощо.

На переконання С.Горіна, І.Вороб'їрової, Є.Іноземцевої, К.Пецольдт, Т.Федоріва та ін., репутація – це спільна думка про якість, достоїнства, недоліки особистості, яка «складається з асоціацій, образів у різноманітний спосіб, але вона єдина. Вона цілком визначається минулим, а не теперішнім чи майбутнім» [2, с. 73].

У загальному вигляді, репутацію визначають як «форму визнання, форму пошани й поваги» [8]. Вона відображає громадську думку, яка складається про особистість. Поняття репутації існувало здавна. У традиційному суспільстві, якщо дії людини відповідали очікуванням оточуючих, з їхнього боку виникала довіра. Довіра так само породжувала репутацію людини. На сьогодні репутація може виникати внаслідок поширення інформації через мережі, спільноти, соціальні зв'язки.

Репутація формується протягом досить довгого часу, підтримується на певному рівні, може мати свої «злети й падіння». У будь-якому разі, це постійна категорія з прив'язкою до дій її власника.

Зауважимо, що, на думку американських учених Ф.Котлера, Г.Армстронга, репутація формується комплексно, тобто під час її оцінки виносять судження про цілу низку параметрів. Цими параметрами є відносини з різними колами осіб, морально-етичний аспект, соціальність і соціалізація, громадянська позиція, певні вчинки та дії тощо [4].

Зазначимо, що репутація майбутнього викладача може формуватися з цілої низки компонентів: навантаження за навчальним планом (кількість лекцій, їх тематика), участь у науковій діяльності та рейтинг, думка здобувачів вищої освіти, співробітників тощо.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури можна стверджувати, що загальні індикатори визнання репутації викладача в наукових колах визначаються частотою цитування вченого, регулярністю його виступів на наукових конференціях й інших заходах, також і за його локальними специфічними критеріями.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз компонентів професійного статусу майбутнього викладача вищу показав, що престиж, авторитет і репутація є своєрідними здобутками до формування статусу, а їх відмінність свідчить про якість статусу особистості.

Констатуємо, що проблема формування професійного статусу майбутнього викладача має велике значення для становлення професіоналізму педагога. Професійний статус – це набутий статус, він формується та підвищується в процесі всього життя людини, що займається цією професійною діяльністю: у період професійного самовизначення до навчання у вузі; у період професійної підготовки у ВНЗ; у процесі професійної педагогічної діяльності в результаті надбання практичного досвіду. Отже, формування професійного статусу педагога – це актуальна педагогічна проблема.

Література

1. Васильева С.А. Сущность понятия «Профессиональный статус учителя» / С.Васильева, Е.Попова // Материалы VII Международной научно-практической конференции [Инновационная деятельность в образовании] Ярославль-Москва. Часть 1/ Под общ. Редакцией Г.П. Новиковой – Ярославль-Москва: Канцеля, 2013. – С. 288-297.
2. Горин С.В. Имиджология и репутациология: сходство и отличия / С.В.Горин // Корпоративная имиджология. – 2008. – № 1. – С. 72-77.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи» для студентів для всіх спеціальностей НУВГП / С.С.Якубовська. – Рівне: НУВГП, 2010. – 40 с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф.Котлер, Г.Армстронг. – М., К., СПб, 2005. – 1200 с.
5. Кравченко А. Социология: Общий курс: Учебное пособие для вузов. / А.Кравченко – М.: ПЕРСЭ; Логос, 2002. – 640 с.: ил.
6. Лебедева В.В. Формування професійного статусу майбутнього вчителя в процесі навчально-пізнавальної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.В.Лебедева. – Харків, 2011. – 20 с.
7. Философский энциклопедический словарь. – 2-е изд. – М.: Сов. энцикл., 1989. – 816 с.
8. Mueller-Boeling D. Die entfesselte Hochschule / D.Mueller-Boeling. Guetersloh, 2000. – S.194

АНАЛИЗ СТРУКТУРНЫХ КОМПОНЕНТОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАТУСА БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА

Е. Г. Коркишко

В статье актуализирована проблема профессионального статуса педагога, определена взаимосвязь его статусных позиций как значимая при

подготовке будущего преподавателя вуза. Раскрыто понятие «профессиональный статус» будущего преподавателя и проанализированы его структурные компоненты («престиж», «авторитет», «репутация»). Определено, что проблема профессионального статуса на сегодня приобретает общеобразовательный масштаб. Анализируя имеющиеся научные литературные источники, было выявлено, что профессиональный статус будущего преподавателя – это приобретенный статус, который формируется и повышается в процессе всей жизни педагога.

Ключевые слова: будущий преподаватель, структурные компоненты, профессиональный статус, репутация, авторитет, престиж.

ANALYSIS OF THE STRUCTURAL COMPONENTS OF PROFESSIONAL STATUS OF THE FUTURE TEACHERS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

O. H. Korkishko

In the article the problem of the professional status of teachers is analyzed, the interconnection of its status positions is defined as significant in the process of preparation of the future teacher of higher educational institution. The notion “professional status” of future teachers is disclosed and its structural components (“prestige”, “authority”, “reputation”) are analyzed. It is defined that the problem of professional status of the future teachers appears to be internationally important. While analyzing existing scientific literature sources it has been defined that professional status of the future teacher is the gained status that is formed and raised in the process of the teacher’s life.

Key words: future teacher, structural components, professional status, reputation, authority, prestige.

Коркішко Олена Геннадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов’янськ, Україна). E-mail: l.korkishko@mail.ru

Korkishko Olena Gennadiyivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogy of the State Higher Educational Establishment “Donbas State Pedagogical University” (Sloviansk, Ukraine). E-mail: l.korkishko@mail.ru